

Reprint izdanje - devizna klauzula

Blog

Posted by:

Objavljeno: 2015/1/19 9:40:22

Valuta ili važenje predstavlja skup zakonskih odredbi kojima se propisuje što je zakonsko i definitivno sredstvo plaćanja u nekoj državi. Prema tome, novac u nekoj državi je sastavno obilježje njenog suvereniteta, napose monetarnog. Budući da država određuje što će biti novac na njenom području, to znači da druge (tuđe) valute ne mogu biti zakonsko i definitivno sredstvo plaćanja u službenom prometu, odnosno novčanim transakcijama. Svaka druga praksa predstavlja negiranje zakona i države, odnosno narušavanje njene monetarne suverenosti.

Valutna klauzula, koja se pojavljuje u ugovorima i dužničko-vjerovničkim odnosima u Republici Hrvatskoj, čini upravo to - negira njenu monetarnu suverenost. Doduše, Zakon o obveznim odnosima u članku 22 ne određuje obvezu plaćanja ugovorne obveze u stranoj valuti, već prepušta volji ugovornih stranaka kako će se izvršiti plaćanje. Posljedično, u istom članku se "dopušta odredba ugovora prema kojoj se vrijednost ugovorne obveze u valuti Republike Hrvatske izražava na temelju cijene zlata ili tečaja valute Republike Hrvatske u odnosu prema stranoj valuti". Dakle, u ovom Zakonu se na mala vrata dopušta vezivanje ugovorne obveze u kunama za tečaj neke strane valute koja je navedena u ugovoru i protuustavno rušenje monetarnog suvereniteta države.

Ovdje je ponešto argumenata koji govore o štetnosti ovakve odredbe:

- a) Sve transakcije koje se ugovaraju na području Republike Hrvatske isključivo su domaće naravi, jer se isključivo radi o unutrašnjem prometu roba i usluga kao, a ista je situacija i sa ugovorima o kreditima, pa se, prema tome moraju i mogu podmiriti u kunama. Nije riječ o međunarodnim transakcijama u kojima je obveza izražena u stranoj valuti ili gdje je ta valuta vezana za tečaj treće valute. Valutna klauzula ima smisla samo u međunarodnim transakcijama. Valutna klauzula se prakticira i u nekim drugim tranzicijskim zemljama, zbog nestabilnosti domaće valute. No u Hrvatskoj to nije slučaj jer je kuna od 1994. godine jedna od najstabilnijih svjetskih valuta (u odnosu na euro i dolar) i čvrsto je vezana uz euro. O tome brine Hrvatska narodna banka. Od 1994. godine do danas stopa inflacije u Hrvatskoj je veoma niska, pa ni inflacija ne može biti opravdanje za deviznu klauzulu. Dakle, devizni tečaj kune i stopa inflacije su stabilni, a inzistiranje banaka na valutnoj klauzuli stvara se nepovjerenje u domaću valutu i poništavaju napori da se čvrstim kursom to povjerenje ojača.
- b) Zakon o obveznim odnosima u članku 22. valutnoj klauzuli daje epitet „dobrovoljnosti“ a ne prisile u primjeni. Kako god, uvjereni smo da je i samo spominjanje ovakve mogućnosti narušavanje monetarne suverenosti Hrvatske, jer je kuna zakonsko i definitivno sredstvo plaćanja i nijedna druga valuta ne smije se koristiti niti za plaćanja, a niti kao podloga za reguliranje i određivanje izvorne ugovorne obveze u kunama. Svako korištenje strane valute u tom kontekstu isključivo je predmet špekulacije, klađenja i nefer postupanja, ni u kojem slučaju ne u interesu Republike Hrvatske i njenih građana.
- c) Cijene za ugovorene robe i usluge u Hrvatskoj izražene su u kunama a krediti se isplaćuju u kunama (kunski krediti). Postojanje valutne klauzule podrazumijeva da se i cijene moraju također paralelno vezati za neku stranu valutu. Pošto to nije tako, jasno je da se radi o jednostranom pristupu u primjeni valutne klauzule, nepoštenom postupku i prijevari.
- d) Valutna klauzula teret rizika promjene deviznog tečaja valute prebacuje na dužnika. Pošto

rezidenti Republike Hrvatske svoje prihode ostvaruju gotovo isključivo u domaćoj valuti, jasno je da promjena deviznog tečaja npr. švicarskog franka ili eura izravno povećava njihove obveze bez pravog razloga. Naime, riječ je o domaćim transakcijama u kojima nije došlo do promjene cijene niti glavnice. Zbog toga valutna klauzula ima spekulativni karakter i u krajnje nepovoljan položaj stavlja dužnika, a koristi isključivo spekulantskim interesima banaka.

e) Valutnu klauzulu valja ukinuti i na kredite i na depozite. To, s druge strane, ne prijeći banke da odobravaju i tzv. devizne kredite, koji se odobravaju i vraćaju u stranoj valuti. Također je normalno da i deponenti, koji ulažu u banku strani novac u obliku gotovog ili depozitnog novca, imaju pravo isti novac podići u stranoj valuti. U tom slučaju vrijedi načelo iste valute, pa su prema tome i vjerovnik i dužnik u ravnopravnom položaju. Međutim, treba zabraniti valutnu klauzulu u slučaju kada klijent banke oročava kunski depozit. U svakom drugom slučaju nastupa valutni rizik koji mora biti ravnopravno raspoređen.

f) Odobravanje kredita uz valutnu klauzulu stavlja dužnika u krajnje neravnopravan položaj. Naime, valutna klauzula, pošto je spekulativnog karaktera, podrazumijeva prethodno dobro poznavanje segmenta upravljanja valutnim rizikom, što za banku nije problem jer zapošljava eksperte. Međutim, korisnici kredita u najvećoj mjeri nemaju takva znanja pa su izloženi značajnom riziku o kojemu prethodno nisu dovoljno informirani, što znači da ih se dovodi u zabludu. Takav postupak nesumnjivo predstavlja kazneno djelo.

g) Ako je netko uzeo kredit za kupnju stana u Hrvatskoj, a banka je uvjetovala valutnu klauzulu (vezanu uz franak) riječ je, zapravo, o dva posla. Jedan je kupoprodaja stana u kunama. Drugi je ugovor o kreditu između banke i klijenta kojemu trebaju kune da bi kupio stan. Promjena tečaja franka, odnosno kune nema nikakve veze sa cijenom njegovog stana, pa ni kad ta cijena pada, odnosno posebno u tom slučaju. Vezivanje objekta kupnje (stana) za tečaj švicarskog franka je besmisleno u domaćim transakcijama i štetno jer otvara put spekulacijama, a banka, kao profesionalna institucija, favorizirana mogućnošću upravljanja valutnim rizikom u odnosu na klijenta.

h) Analiza bilanci banaka koje su odobravale kredite građanima vezane za švicarski franak govori da te banke nisu kao niti u jednom slučaju kupovale franke kako bi uravnotežile svoju valutnu poziciju, već su njihovi izvor sredstava za kreditiranje bili dominantno u eurima i kunama, a tečaj eura i kuna nije se mijenjao. Banke su samo iznimno kupovali franke i koristile swap operacije kao vezu eura i franka. Dakle, riječ je o klađenju u situaciji kada su banke znale da HNB štiti tečaj kune prema euru a ne prema drugim valutama. Dakle banke su sklapale oklade koje nisu mogle izgubiti. Takvi poslovi stvaraju ničim opravdanu i nepoštenu ekstradobit bankama.

i) Predlažemo stoga trenutačno ukidanje valutne klauzule i njeno prevođenje u dosadašnjim ugovorima u „indeksnu klauzulu“, koja se odnosi na kretanje indeksa maloprodajnih cijena u Republici Hrvatskoj, a što predstavlja jedinu logičnu vezu s izvornim obvezama izraženim u kunama i štiti kupovnu moć domaćeg novca, odnosno glavnice.

j) Ukidanje valutne klauzule neće destabilizirati banke, jer banke na razini sustava imaju uravnotežen odnos između aktive i pasive. Ukidanje valutne klauzule također bi potaknulo kredite u kunama i korištenje domaćeg novca, čime se ojačava monetarni suverenitet Republike Hrvatske.

k) Valutna klauzula u Hrvatskoj značajno doprinjela tzv. euroizaciji sustava, što jasno dovodi do valutno induciranog kreditnog rizika. To je situacija u kojoj, zbog slabljenja kune u odnosu na franak (a moguće i prema euru) dužnici više nisu u stanju vratiti kredite. Dakle, valutni rizik se pretvara u kreditni rizik. Upravo to se dešava i sve će se intenzivnije dešavati narednih mjeseci. Tako se stvara sustavni rizik, kojim ni banke više ne mogu upravljati. Rezultat je kreditni slom i neminovna devalvacija (što valjda nitko danas ne želi) i potpuni kaos.

l) Valutna klauzula dovodi u veliku opasnost čitav sustav i sve pojedince, problem postaje nerješiv i s monetarne razine seli se na socijalnu i političku. Ako tome dodamo da se uz valutnu klauzulu koristi i klauzula promjenjive kamatne stope, čije razloge promjena banke ne moraju nikome objašnjavati, jasno je da se radi o dijelu gospodarskog sustava u kojemu se ne poštuju tržišna načela i

jednakopravnost te ne postoji nikakva praksa zaštite korisnika financijskih usluga.

m) Valutna klauzula je prava tempirana bomba koja može uništiti svakog pojedinog dužnika, njihove obitelji, ali i čitavo gospodarstvo. Loša gospodarska situacija i negativni trendovi, kako u Hrvatskoj tako i u EU, stvaraju pretpostavke za ubrzano djelovanje deprecijacijskih/devalvacijskih pritisaka, a to će ugroziti hrvatsko gospodarstvo, društvo i državu. Zadatak je Sabora, Vlade RH, svih nadležnih institucija i političkih stranaka da to spriječe na vrijeme.

n) Prva institucija koja treba ukinuti praksu korištenja valutne klauzule je sama država. Ona mora prestati emitirati obveznice i trezorske zapise uz valutnu klauzulu, kao i uzimati bankarskih kredita uz valutnu klauzulu. Na taj način će promovirati veću upotrebu kune i ohrabriti i banke i gospodarstvo, kao i građane, da koriste kune u svim transakcijama.

Hrvatski monetarni i bankarski sustav, zahvaljujući valutnoj klauzuli i masovnoj prodaji banaka, uvelike su ovisni o vanjskim čimbenicima. Ova kriza u kojoj se nalazimo neće se moći riješiti bez korištenja sveobuhvatnog znanja i bez velike hrabrosti da se iskoristi pozicija još uvijek (barem formalno) neovisnog monetarnog sustava i domaće valute.